
Kovács Valéria

„Az volt a közös bennünk, hogy valahogyan mindannyian kilógtunk.”

Beszélgetés a Belvárosi Tanoda egy volt tanulójával.

– *Hol kezdted a középiskolát?*

– A Kölcsey Gimnáziumban startoltam, két évig oda jártam. Második év vége előtt néhány héttel kiléptem, mert úgyis megbuktam volna néhány tárgyból.

– *Milyen volt oda járni?*

– Az édesanyám az évnitő előtt halt meg, és én úgy jártam iskolába, hogy nem volt semmi kedvem tanulni. A sulit sem szerettem. Az osztálytársaimat sem szerettem.

– *Mi zavart a legjobban?*

– Úgy éreztem, eléggé kilógok közülük. Mindenki olyan kis szolid volt, mindenki tette a dolgát, én meg abban az időben soha nem tudtam, hogy hol vagyok, mi akarok lenni, mit akarok csinálni.

– *Végül is mi indított arra, hogy otthagyd az iskolát?*

– Tulajdonképpen független akartam lenni. Akkor apám másodszor is megnősült, és elköltöztem otthonról. Elkezdtem dolgozni azon a nyáron, amikor kijöttem. Végül is itt indult el, hogy ma már teljesen független vagyok.

– *Hogy kerültél a Tanodába? Hol hallottál először róla?*

– Két év kihagyás után. A Tanoda az én számomra 1990-ben kezdődött, 88-ban jöttem ki a Kölcseyből, dolgoztam virágüzletekben, itt-ott-amott, és egy újságban megláttam, hogy indul egy iskola úgynevezett kallódó fiatalok számára, akik kiléptek a suliból, vagy kirúgták őket. Apámmal arról beszélünk, hogy még csak érettségim sincs, gyakorlatilag nyolc általánosom volt, meg a virágkötő tanfolyamom, és kész. Így először a papírért is ment a dolog, hogy ne legyen annyira nulla. Elég sok tervem volt abban az évben.

– *Minek az alapján döntötted el, hogy ebbe az iskolába mégy? Mi volt a legfontosabb ebben a döntésben?*

– Akkor már 18 éves voltam, és tulajdonképpen máshova nem mehettem volna, mert egy normális gimnáziumba nem vesznek fel 18 évesen két év kihagyás után. Estire nem akartam menni, eléggé rosszakat hallottam ismerősöktől, meg a bátyám is járt estire, és abbahagyta. Ez úgy könnyebbnek is látszott.

– *És mi volt az első benyomásod a Tanodáról, amikor megismerkedtél vele?*

– Egészen furcsának tűnt. Amikor először bementem az Ifjúsági Házba, akkor fölmentem a negyedikre, és egy csomó elég furcsa ember ült ott a folyosón, akik felvételre vártak. Valahogy semmiféle kerete nem volt a dolognak, magam sem tudtam, hogy mi ez. De ha ide nem vesznek föl, akkor hova menjek? Végül is nem vettek föl rögtön, hanem augusztusban indult a sulí, és én csak októberben kerültem oda. Akkor kilépett valaki, és én annak a helyére kerültem.

– *Térjünk vissza a felvételre. Hogyan fogadtak?*

– Három tanár ült bent, az én csoportomban két férfi volt és egy nő. Írtam egy önéletrajzot, amit oda kellett adni. Elolvasták, és kérdezgettek, hogy mondjam el, amit magamról fontosnak tartok. Nekem tíz-tizenöt perc volt a felvételi, nem sok.

– *Mit kérdeztek tőled?*

– Kérdezték, hogy milyen tantárgyakat szereted, melyet nem. Mi volt a problémám az előző iskolában. Nem sokat mondtam el magamról, meg nem is igazán kérdeztek, valahogy únták.

– *Mi az elképzelésed, miért nem kerültél be szeptemberben a kezdő körbe?*

– Nem tudom. Szerintem nálam egyszerűbb lelkek is bekerültek, akiknek talán jobb lett volna egy normális iskolában. Azt tudom, hogy volt egy-két olyan gyerek, akit felvételi előtt ismertek már a tanárok. Aztán volt egy-két hátrányos helyzetű gyerek, volt állami gondozott, vagy eléggé lerobbant családban élő, lelkibeteg. Eléggé vegyes volt a társaság. Nem tudom, hogy engem miért később vettek föl. Mindenesetre én tartalék ember voltam, kaptam egy táviratot nyáron arról, hogy ha valaki kilép, akkor engem fölvesznek.

– *Milyen érzés volt, amikor a táviratot megkaptad?*

– Nem tudom. Bizonytalannak éreztem a helyzetet, jobban örültem volna, ha elsőre fölvesznek.

– *Hogyan derült ki, hogy októberben mégiscsak kezdhetsz?*

– Megintcsak nagyon váratlanul történt. Akkor is egy táviratot kaptam, hogy ekkor és ekkor jelenjek meg az iskolában. Október elején valamikor.

– *Milyen volt az első 2–3 heted ezek után?*

– Az elég nehéz volt. A Kölcseyben is az volt a gondom, hogy nem tudtam beilleszkedni. Itt is az volt, hogy figyeltem az embereket, figyeltem azt, hogy kikhez érdemes szólnom, vagy kikkel leszek egy hullámhosszon. Lemaradtam egy kirándulásról is. Egy két napos kirándulás volt augusztusban, ami eléggé összerázta a társaságot, és én erről lemaradtam, mert később indultam, csak ültem ott két hétig. Az elég rossz volt. Belevetettek a tanulásba. Nekem két év kihagyás után nehéz volt összeadni, kivonni. Nem volt a fejemben semmi.

– *Segített neked valaki ebben a késői beilleszkedésben?*

– Nem, egész végig úgy éreztem, hogy magamra hagytak.

– *Másokkal is előfordult ez?*

– Szerintem igen.

– *Amikor odakerültél, a többiekkel megkötötték már a szerződéseket? Veled hogyan kötöttek szerződést?*

– Úgy emlékszem, hogy amikor első nap bementem, volt egy papír, amit elolvastam és aláírtam. Ez volt az induló szerződés. Elfogadtam, hogy be kell jönni fél kilencre, mi számít késésnek, mi számít igazolatlan napnak, és akkor azonkívül a többi szerződés alkalmi volt. Ha elkéstem, akkor írtunk egy szerződést, hogy két napon át nyolcra jövök be. Vagy ha nem csináltam meg a leckét, akkor írtunk egy szerződést az illető tanárral, hogy jövő hétre tizenöt feladatot megcsinálok.

– *Ha jól értem, az alapszerződést mindenkivel megkötik, és az rögzíti, hogy mikor kell bejárni, nem szabad elkésni...*

– Azt is tartalmazza, hogy hány év alatt akarod befejezni a sulit. Két vagy három év alatt.

– *Ez döntés kérdése?*

– Igen. Engem az egyik tanár rábeszélte, hogy elég lesz két év. Ne írjam azt, hogy három év.

– *Az alapszerződésen kívül a többi szerződés úgy születik, hogy ha valamit nem csinálsz meg, akkor annak a pótlásáról szól egy újabb szerződés?*

– Nem pótlás ez szerintem. Három ugrott szerződés után az alapszerződés értelmében kizárhatnak az iskolából. Ha én például egyszer bejövök kettőre az iskolába, akkor írunk egy szerződést, hogy holnaptól kezdve egy hétig minden nap fél kilenckor megjelenek pontosan. Ha nem, ha ezt megszegem, akkor kötünk még egy szerződést, és erre háromszor van lehetőség. De általában senki nem lépte át ezt a határt.

– *Mire jó a szerződés?*

– Ez valamennyire fegyelmezett minket. Mert mindenki egy hagyományos suliból jött, és akkor hirtelen beleestünk ebbe a nagy szabadságba, hogy mindent lehet, meg mit tudom én, tegezzük a tanárokat, meg fél kilenctől fél tizenegyig késésnek számít, ha beérek, és lazának tűnt első pillanatban, és akkor mindenki elengedte magát. Eleinte sok veszekedés volt ebből a szerződésből. Az még hozzá tartozik, hogy nem kötelező aláírni a szerződést, mert ha valaki úgy gondolja, hogy nem tudja teljesíteni, akkor nem írja alá.

– *Mi vonatkozik arra, aki nem írja alá?*

– Ha nem írja alá, akkor rábeszélük, hogy írja alá, ez egy ilyen dolog. Egyszer mérgemben én is azt mondtam, hogy nem írom alá, és akkor azt mondta a párom, hogy akkor elkezdünk beszélgetni, és végül is aláírja az illető. Biztos nem vállaltam volna el, hogy másnapra ötven matekpéldát írok. Szóval ez két ember szerződése volt, a tanáré meg a diáké.

– *Mennyire tartottátok be?*

– Egy idő után mindenki hozzászokott. Eleinte voltak gondjaim, a késéssel, meg mit tudom én. Itt úgy éreztem ebben az iskolában, ha például nyolckor ébredtem föl, sebjaj, majd beérek kilencre, tízre. Úgy éreztem, hogy ez az egy volt, ami valamennyire korlátokat szabott. Azért valamennyire mindenképpen kellett korlátok, az nem lehet, hogy egy közösségnek ne legyenek korlátai. Másképp nem is lehetett volna megcsinálni az iskolát, ha még ez sincs. Mert minden egyébben is túl szabad.

– És mi a véleményed a szerződésről ezek után, amit elmondtál?

– A szerződés szerintem teljesen jó dolog, mert a diákot diákként kezeli, partnerként, nem úgy, hogy parancsokat adnak, hanem szerződést kötöttünk.

– Tehát egyenrangú fél voltál.

– Valamennyire ez most játéknak hangzik, hogy ott van egy papír, és azt aláírom. De azért az emberben van egy olyan érzés, hogy mégis komoly dolog.

– Te hogyan választottad ki a párodát?

– Mondom, lemaradtam a kirándulásról, ezért nekem nem volt arra módom, hogy igazán megismerjek valakit. Amikor bekerültem, azt mondták, hogy egy hét múlva mondjam meg, kit választok párnak. Akkor olyan volt az órarend, hogy egy hét matek, egy hét magyar. Én a magyar tanárt nem is láttam az első héten. Választhattam a két matematika tanár, a biológia tanár, meg a történelem tanár, meg hát az iskolavezető között. Először azt mondtam, hogy nőt nem akarok, nem szeretném, hogy nő legyen a párom, mert azt gondoltam, hogy jobban megértem magam egy férfi tanárral, és azok közül három ember volt. Úgy igazán nem is tudom, hogy miért őt választottam. Szimpátia volt. Még az is számított, hogy ő volt hozzám a legkedvesebb.

– És milyen volt a kapcsolatotok?

– A kapcsolatunk? Hát eleinte olyan barátkozós, ismerkedős, de aztán nagy viták voltak, és végül is ez oda jutott, hogy én eljöttem ettől a pártól, párt változtattam.

– A viták miatt?

– Igen, mert úgy éreztem, hogy túl sok a vita, főleg a vallással kapcsolatos dolgok miatt. Az még nem lett volna gond, ha hetente egyszer erről vitatkozunk, de amikor már az órákba is belefolyt, az órán megjegyzéseket tett rám, lehetett érezni, hogy azt nekem címezte, akkor már tényleg nagyon idegesített. Abban az időben én is eléggé csőlátású voltam ebben a témában, tehát én sem engedtem a negyvennyolcból, de azután később megbántam, hogy eljöttem. Utána az új párommal voltak gondjaim, és rájöttem, hogy még mindig jobb valakivel vitatkozni, mint ha beszélgetni sem lehet. Ezt az embert legalább érdekelte az, amit mondtam. Tényleg szívvel-lélekkel velem volt, és megérintette az, amin én is gondolkodtam. A másik ember meg ült és nézett. Megkérdezte, hogy vagyok, és ha azt mondtam, hogy jól, akkor azzal megelégedett.

– Akkor miről szóltak ezek az „egyéniizések”?

– Az egyéni az egy napirendi pont volt, tizenkettőtől két óráig egyéni, szerintem ez az, ami abszolút rosszul sült el, ezt nem lehet így beiktatni. A diákok közül elég sok gyerekkel beszéltem erről, és sokan panaszkodtak, hogy unalmas az egész, amikor az embernek nincs kedve beszélgetni, akkor minek leülni, csak ott ülünk tíz percig és makogunk. A második párommal az utóbbi időben már csak ilyen iskolai dolgokról beszélgettünk. Mikor lesz vizsgám, mikor lesz konzultációm, mikor lesz ez vagy amaz.

– Miért nem sikerült szerinted az egyéniizés, miért nem jött be?

– A második évben már úgy éreztem, hogy igencsak belefáradtak a tanárok ebbe a lelkizésbe. Volt ott egy-két nagyon nehéz emberke, intézetis volt, meg nagyon durva élete volt, velük foglalkozni nap mint nap, persze, hogy megterhelő. De hát akkor miért választották, miért vállalták ezt?

– *Az egyénizés csak lelkizésből állt?*

– Az egyénizés úgy nézett ki, hogy elmondtad, milyen problémáid voltak a héten az iskolában, otthon, vagy baráti körben, és akkor azt megbeszéltük. Én csak arról tudok beszélni, amit én tapasztaltam a párommal. Az lelkizés volt.

– *Hogyan segített az embernek a párja?*

– A párja? Segíthetett tanulásban, vagy segíthetett lelkileg. Volt rá példa, hogy a párom azt mondta nekem, nem azért van itt, hogy tanácsot adjon, hanem azért, hogy meghallgasson. Itt befejeződött számomra az egyénizés. Szerintem ha megkérdezném, se tudna visszaemlékezni, egy beszélgetésünkre sem. Az az ijesztő ebben, hogy egy emberrel bizalmas kapcsolatba, baráti kapcsolatba kerülsz, sokat beszélgetsz vele, akkor biztos, hogy van olyan, amire emlékszel, de nincs olyan dolog, amire azt mondhatnám, hogy de jót beszélgettünk. Szóval semmi ilyen nem volt.

– *Végül is mit segített neked ez a párrendszer?*

– Nekem semmit.

– *És a többieknek?*

– Volt olyan, akinek segített, de az nem az én párom volt. Az egy másik tanár volt, aki tényleg foglalkozott a párja gondjaival. Volt, aki felhívta otthon a párját, ha valami történt, de nekem telefonom sem volt. Velem nem fordult elő az, ami mással, hogy odajött a párom, beszélgetni. Más tanárok megcsínálták ezt, az enyém nem.

– *És ezek után mi a véleményed erről az egész párrendszerről?*

– Én azt gondolom, hogy ez egy nagyon jó ötlet, csak nem úgy valósult meg, ahogy kellett volna. Nem volt annyira spontán. El kellett volna dönteni, hogy beszorítjuk-e valamilyen keretek közé, vagy pedig teljesen szabadon hagyjuk. Mert ha azt mondjuk, hogy csak iskolai keretek közé szorítjuk, akkor jó. De az nem jó, most így fogalmazok, hogy bebetetnek azzal, hogy ez egy iszonyú bizalmas kapcsolat, meg lelki segítő, meg ez meg az, és utána semmit nem kapunk. Akkor inkább mondják azt, hogy te magad oldd meg a problémáidat. Mert ha azt mondják, hogy mindennel foglalkoznak, ami minket érint, ami velünk történik, akkor foglalkozzanak is mindennel, akkor érdekelje legalább, hogy mi történt velem.

– *Szerinted mi a haszna annak, hogy a stábülésen végigbeszélték a diákok összes problémáját?*

– A stábülésen a tanárok megtudták, ha valakivel zűr volt, és akkor úgy kezelték, hogy na jó, akkor ezt a gyereket békén hagyjuk, mert most padlón van, ideges, vagy kimerült, vagy akármilyen. De negatív következménye is volt, mert az ember azt érezhette, hogy tudnak róla olyan dolgokat, amiket nem ő mondott el nekik, és talán nem is akarta volna elmondani. Én úgy éreztem, hogy egy kicsit kijátszottak minket, jól megbeszéltek dolgokat, aztán fene tudja. Én soha nem voltam stábon, senki diák oda

nem mehetett be, ezért nekem olyan misztikus dolog. Bementek az irodába, és három órán keresztül egyfolytában beszéltek, csak azt nem tudom miről. Pusztán iskolai dolgokról nem beszélhettek, mert az, hogy én hogy viselkedek egy iskolai órán, mit tanultam meg, vagy mit nem, azt nem hiszem, hogy ennyi ideig kell beszélni.

– *Mit tudatok még a stáb működéséről?*

– Nem sokat.

– *Jó lett volna tudni valamit erről?*

– Hát én, mondjuk, egyszer-kétszer megkérdeztem a páromat, hogy velem kapcsolatban miről volt szó, de semmi konkrét dolgot nem mondott el. Szerintem ők meg akarták tartani a stábot maguknak, hogy más ne is tudjon róla.

– *Úgy hallottam, volt egy másik csoport is, a szülői csoport. Meséj arról.*

– A szeánsz. Maximum három alkalommal voltam, mert édesapám megjött, és szülők és gyerekek is elmehettek. De ez is kifulladásban volt egy idő után, ott ültünk, és nem tudtunk beszélgetni. A diákok kevésbé akartak beszélni, inkább csak úgy ültek, és figyelték a saját szüleiket, vagy egyáltalán ezt az egész szeánszot. Volt ott egy pszichológus, akinek az lett volna a dolga, hogy feldobja a labdát, és akkor elkezdünk beszélgetni. Olyasmire emlékszem, hogy egy férfi volt ott, aki azt mondta, hogy na, akkor kezdjünk el beszélgetni. Ennyi volt. Hát ezt én is el tudom mondani. Először mosolyogtunk, de mondjuk, az apám a harmadik alkalommal bosszankodott ezen. Volt egy-két nagyon jó fej szülő, aki történeteket adott elő, meg az egyik srác édesapja mindenhova elvitte a fiúkat barlangászni, stb. Az egy nagyon nagy életkedvű ember volt, az beszélgetett, néha önmagával, mert senki nem beszélgetett. Meg voltak szülők, akik azon nyafogtak, hogy nem tudják nevelni a gyerekeiket, és akkor azt várták volna, hogy adjanak nekik tanácsot, mint egy hagyományos szülői értekezleten, hogy a Pistikét hogyan szorítsuk rá, hogy többször mosson lábat. Az én apám azért ment el, hogy beszélgessen, megismerjen embereket, mások meg ültek ott, mint a kukák. Egy idő után szerintem ez is ellaposodott.

– *Neked milyen érzés volt ott ülni?*

– Én egész jól szórakoztam. Megszólalni nem akartam, egyszer-kétszer ha beleszóltam, de tényleg csak megnézni mentem el, nem igazán részt venni.

– *Mi volt az eredménye ezeknek a megbeszéléseknek? A szeánszoknak?*

– Számomra semmi. Szerintem ez semmilyen hatással nem volt ránk. Beszéltünk egy ideig róla, de aztán semmi.

– *Miért tartották mégis ezeket a szeánszokat, szerinted?*

– Szerintem azért, mert ez egy rendhagyó iskola, és azt akarták, hogy a szülők ne ijedjenek meg annyira, belelássanak abba, mi folyik ott. Nem örültek kezébe került a gyerekük. Az sem árt, ha megismerik a szülők és a tanárok egymást.

– *A szülők megnyugtatójáról szólt ez az egész?*

– Próbálták őket egy kicsit összehozni, de ez így nem jött be. Túlzottan hozzá voltak szokva még a régi iskolai dolgokhoz. Egy-két szülő volt csak

aki feloldódott, jól érezte magát, de azok koptak le a leghamarabb. Mondjuk, az én egyik barátnőmnek az édesapja azt mondta, hogy nem fog eljárni ide unatkozni.

– *Te szeretted volna, hogy összejöjjön a szeánsz?*

– Én ezt eleve megvalósíthatatlannak tartottam. A gyerekek is annyira különbözőek voltak, hát még a szüleik. Ez most olyan, mintha az utcáról behívnék tizenöt embert. Ég és föld. Szóval ez nagyon nehéz dolog volt. Önmagában az, hogy a gyerekek ugyanabba az iskolába járnak, még nem hozza össze a szülőket. Nem sok értelme volt szerintem ennek a szeánsznak. Szerintem elég lett volna fél évben egyszer. Több nem kellett volna. Mert hogy nem is lehet.

– *Jó lenne beszélni a tanulásról, mégiscsak ... Hallottam arról, hogy ott egyénre szabott tanulási program volt. Mit jelent ez, és hogyan alakult ki?*

– A tanulás úgy nézett ki, hogy nem voltak osztályok, hanem csoportok, voltak. A csoportokba nem a korunk szerint kerültünk be, nem is aszerint, hol hagytuk abba a tanulást. Én a harmadik csoportban voltam, harmadikos anyagot tanultam, de volt olyan, aki ugyanabban a csoportban a negyedikes anyagot tanulta. Képesség alapján álltak össze a csoportok. Egy jobb képességű ember, hiába tanulta csak a harmadikos anyagot, akkor is azok közé került, akik előbbre jártak. Én például nagyon meglepődtem, mert volt négy csoport matematikából: a nevüket is elmondom; volt a Más, a Lelkes, a Táltos és a Penge. Én a Táltos csoportban voltam, és akkor egyszer csak átraktak a Pengébe. Na most, a Pengében olyan tengődő emberek ültek, eléggé meglepődtem, hogy oda kerültem, mind egy, de ment, és végül is elég jól ment. És volt olyan, aki ebben a Penge csoportban az érettségire készült, és volt olyan, aki a másodikos, vagy harmadikos anyagot tanulta. De az órák, nem is tudom, nem ettől függtek. Nem attól függött egy ember tanulása, vagy előmenetele, hogy milyen anyagot vesz, hanem hogy mennyire érti azt, amit csinál, vagy amit az órán veszünk.

– *Az első besoroláskor hogyan történt az, aminek az alapján fölmérték, hogy ki milyen csoportba kerül?*

– Annak alapján, hogy ki hol tart, ki mit tanult. Utána váltak szét a csoportok, amikor már látható lett, ki az, aki lassabban halad, ki az, aki gyorsabban tud menni.

– *Ezt mi alapján döntötték el? Feleltettek, dolgozatot irattak?*

– Eleinte voltak dolgozatok, főleg matematikából és irodalomból házidolgozatok. És az első vizsgákon.

– *Tehát azt mondod, hogy az igazi szétválás az első vizsgák után történt meg?*

– Szerintem igen. Én legalább is úgy érzem.

– *Elég nehéz elképzelni az órákat, legalábbis annak alapján, amit itt elmondtál. Mi az amiben más, egészen más ez az óra, mint egy normális gimnáziumban?*

– A számonkérés sem olyan, mint a gimnáziumban. Nem az történik, hogy Kovács feláll és felel, hanem a tanár megpróbálja a leadott anyagot visszakérdezni, és akkor ez vagy megy, vagy nem. Főleg az elején bele-

estünk ebbe a nagy szabadságba, mindenki félvállról vette a tanulást, miért feleljek a tanárnak, ha kérdezett valamit. De azért, aki leadott valamit, az vissza is tudta kérdezni. Főleg a matek tanítás volt nagyon szigorú. A többi iskolában a matematikával iszonyú gondok vannak, rakásra bukna meg a gyerekek, nálunk ez nem volt. Feltűnő, mennyire nem volt gond a matekkal, amit szerintem annak köszönhetünk, hogy szigorú, de más típusú számonkérés volt. Nagyon sok dolgot kellett írni matekból, aztán mikor már a vizsgák felé közeledtünk, akkor egyre inkább az egyéni tanulásra került a hangsúly. Az egyénre szabott tanítás azt jelentette, hogy nem rád szabják az anyagot, hanem neked kell magadra szabni.

– *Hogyan készültél egy órára?*

– Az órára sehogy. Vizsgára készültem. Nagyon lazán éltem eleinte. Napról napra nem készültem. Egy gimnáziumban van napi hat óra, és akkor abból négyszer számíthatsz arra, hogy feleltetnek. Ez már eleve nagy stressz. De a Tanodába nem kellett egy gyomorgörcsrel bemenni, hogy most miből fogok felelni. Amiről írtál, vagy feleltél, arról előre tudtál. Előre tudtál róla.

– *Előre megmondták?*

– Előre megmondták, hogy következő órán, vagy héten írunk dolgot.

– *Ha az órákra nem készültél, akkor a vizsgákra hogyan tudtál felkészülni?*

– Tudtuk, mikor van vizsgaidőszak, előtte volt két-három hét konzultációs időszak, amikor csak egy-két órára kellett bemenni. Négykor bementem a matektanárhoz konzultálni, kedden, szerdán egy másik tanárhoz, és akkor vizsga előtt egy héttel egy kampányszerű tanulás kezdődött.

– *Hányszor kellett vizsgázni egy évben?*

– Augusztus 26 vagy 27-tel indul a sulis, akkor jön tíz hét tanulás, utána volt két hét szünet, és ekkor kezdődik a téli időszak, a vizsgaidőszak. Tavasszal újra. Érettségizni is lehetett tavasszal és októberben is.

– *Te döntötted el, mikor akarsz érettségizni?*

– Félig-meddig.

– *Hogy kell ezt érteni?*

– Én elhatározom, hogy májusban érettségizek, le kell tenni a negyedik osztályozó vizsgát. De ha a tanár azt mondja, hogy ő nem javasolja, nem hiszi azt, hogy fel tudok készülni rá, akkor nem engednek vizsgázni.

– *Ki nem engedett vizsgázni? A tanár vagy a stáb? És ezt hogy közölték veled?*

– Hát, mondjuk, én egy, nem tudom, volt egy lány, aki velem érettségizett, de egy hónappal azelőtt még nem szerették volna, hogy érettségizzen. De hogy miért, nem tudom. Nem tartották képesnek rá. Hát biztos, hogy indokolták, a stáb. Azt nem tudom, hogy mennyire volt ez stáb, és mennyire egyéni döntés.

– *Hogyan készítettek fel érettségire, hogyan segítettek?*

– Az is a tanártól függött, mert volt, aki adott fénymásolatokat, jegyzeteket, de volt aki nem. Engem az is idegesített, hogy érettségi előtt

még nem állt össze, hogy miből is áll az érettségi pontosan. Azt sem tudtam, hogy mire számítsak. Mert tételeket mi is összeállítottunk, a tanárral együtt például történelemből. Jobban örültem volna, ha kicsit szabályosabban ment volna. Egy idő után hiányzott egy olyan módszer, ami nem annyira laza. Ami nem enged el ennyire, mert tudtam, hogy arra lenne szükségem, hogy tanuljak. Jobb lett volna, ha egy kicsit a körmünkre néztek volna. Persze a körmünkre néztek, de nem úgy, ahogy mi szeretnénk volna, meg nem azokban a dolgokban. Ne abban nézzenek a körmömre, hogy fél kettőkor megyek el vagy fél háromkor, hanem olyan dologban, hogy az javamra váljon.

– *Egy másik középiskolával összevetve, szerinted mennyire tudtátok megtanulni azt a tananyagot, amit kellett? Amit minden középiskolában meg kellett tanulni azoknak, akik odajárnak?*

– Szerintem mindenki a maga módszerével leült tanulni. De abban biztos vagyok, hogy senkinek nem alapos a tudása. Készültünk a vizsgákra, és végül érettségiztünk. Nem sulykoltak a fejünkbe semmit, mi meg nem voltunk elég precízek ahhoz, hogy mindennek utánanézzünk, meg nem mindenkinek voltak jó módszerei. Én is úgy ültem le tanulni, mint egy bolond, olvastam, olvastam, és ami megmaradt a fejemben az megmaradt. Végülis belerázódtunk a tanulásba. Nekem az érettségi nem jelentett akkora stresszt, mint valakinek egy normál gimnáziumban négy év után. Két év alatt nagyon sokszor vizsgáztam, és eleinte persze nagyon nehéz volt, az írásbeli általában jobban sikerült, mint a szóbeli.

– *Írásbeli is és szóbeli is volt?*

– Igen.

– *Minden tárgyból?*

– Nem. Irodalomból volt írásbeli, szóbeli, matekból csak írásbeli, történelemből csak szóbeli volt, ha jól emlékszem.

– *Azt mondd, hogy neked ezek a vizsgák segítettek az érettséginél?*

– Kevesebb tanár volt bent, három tanár vizsgáztatott, egyszerre többen mentünk be a terembe. Vagy húztunk tételt, vagy megmondták, hogy miről írjunk. Ugyanazok a tanárok vizsgáztattak, akikkel nap mint nap találkoztunk, nem volt olyan ijesztő a vizsga hangulata.

– *Sokan buktak meg?*

– A kis vizsgákon, vagy az érettségin?

– *Is-is.*

– Kis vizsgákon sokkal többen buktunk, érettségin nem. Egy-két ember volt, aki nyelvből nem nagyon remekelt, nem tudom, hogy kellett-e valakinek pótérettségit tenni. Arra azért mindenki vigyázott, hogy sikerüljön. Kis vizsgákon nem. Azon tudtuk, hogy úgyis van pótvizsga, majd letesszük. Én ezzel úgy voltam, őszintén szólva, hogy ha valamiből nem készültem, akkor nem idegesítettem magam, szóval nem féltem tőle.

– *Végülis ez egy nagyon szép eredmény, hogy mindenki leérettségizett. Erről mit gondolsz? Tudtátok, hogy mire vagytok képesek?*

– Szerintem az sarkallta az embereket, hogy ez egy más iskola, itt nem volt kötelező tanulni, hanem ide úgy jöttünk a szélrózsa minden irányából, és szét is mentünk a szélrózsa minden irányába. De amíg ott voltunk,

nagyon sok embernek megjött a kedve a tanuláshoz. Olyanok is felvételiztek, akik egy évvel korábban nem gondoltak rá. Az, hogy elég jó eredmények születtek, nem pusztán a tanároknak köszönhető, hanem magának a helyzetnek. Nem is a diákoknak. Nem annak, hogy mi okosak, vagy buták vagyunk, hanem annak, hogy *nem volt ránk kényszerítve a tanulás*. Mindenki szeme előtt ott lebegett a lehetőség, hogy leérettségizzen, mert azt mindenki tudta, hogy egy normális suliba már nem veszik vissza. Vagy a kora miatt, mert már 21 éves, vagy azért, mert öt helyről rúgták ki. Ez egy utolsó szalmaszál volt néhány embernek.

– *Ezt az iskolát úgy tartják számon a nyilvánosság előtt, mint egy deviáns iskolát. Miben voltak mások, akik odajártak?*

– Ha ezt fel lehetne sorolni! Voltak állami gondozottak, voltak eléggé lezüllött figurák, akiknek gondolatai adódtak a törvénnyel, nem tartották be egyszerű-kétszerű, aztán sok ember lelkiileg nem volt valami stabil, volt narokos, stb. Végül is ez az iskola megoldást jelentett néhány ember számára. Itt elfelejtette a gondjait ideig-óráig, ez megoldás lehetett nekik. Aztán akadtak teljesen kispolgári egyének, főleg a lányok között, akiknek nem tudom, mi gondja lehetett egy iskolában. Legfeljebb az, hogy únták, szóval nem voltak olyan nagy egyéniségek, tényleg nem tudom, hogy miért kerültek a Tanodába.

– *Milyen volt a kapcsolat köztetek? Azt mondtad, a szélrózsa minden irányából jöttetek?*

– Eleinte, októberben, amikor odamentem, azt láttam, hogy mindig mindenki együtt van. Egy nagy csoport volt. Reggel bementél a suliba, akkor azt láttad, hogy mindenki mindenkivel beszélget, ott vagyunk a földszinten, aztán később kialakultak ezek a kis klikkek. Kialakult, hogy ki kivel nem áll szóba, ki kit utál, kit fog besározni. Ez előbb-utóbb óhatatlanul kialakul minden iskolában. Eleinte nagyon együtt volt a társaság.

– *Hogyan tudtátok megemészteni ezt a sokféleséget, a másságot? Hiszen rengeteg extravagáns figura volt ott.*

– Valamennyire szórakoztató is volt megismerni új embereket, meg sokan úgy voltunk, hogy az addigi társaságunk nem volt jó, vagy már meg is szűnt, vagy nagyon szűk volt, és akkor mindenki örült, hogy bekerült egy ilyen furcsa társaságba, egy ilyen furcsa helyzetbe.

– *Tehát akkor az iskola társaságot is jelentett sokatok számára.*

– Igen. És lehetőséget arra, hogy egy közösségbe tartozz, hogy valahol tényleg találj embereket. Az volt a közös bennünk, hogy valahonnan mindannyian kilógtunk. Szerintem ez hozta össze az embereket. Egy gimnáziumba úgy kerülsz be, hogy egy adott körzetben laksz. Az még nem hozza össze az embereket. Itt viszont az volt a közös bennünk, hogy másként képzeltük el az iskolát, más közösséget szerettünk volna, mint a többiek.

– *Hogyan segített nektek a Tanoda abban, hogy ezt a sokféleséget, másságot elfogadjátok?*

– A Tanoda egy lehetőséget adott arra, hogy ezek az emberek megismerjék egymást, de többet nem. Ha valakit kigúnyoltak, akkor amiatt szóltak a tanárok, kérték, vegyük észre, hogy valakinek ez fáj, gondoljunk

bele abba, hogy valaha minket is kirúgtak vagy kiközösítettek, és legalább most próbáljuk elfogadni egymást. Ne akarjunk mi is olyanok lenni, akik a saját képükre alakítanak valakit.

– *Beszéltél az előbb a klikkekről. Azt lehetett tudni, hogy mi alapján verődtek össze ezek a klikkek? Egyáltalán, volt jelentősége annak, hogy ki melyik klikkbe tartozik?*

– Néha egészen gyerekes dolgok alapján, mint pl. zenei ízlés, vagy stílusok alapján. Tulajdonképpen stílusok alapján verődtek össze. Mondjuk, értelmi szint szerint is. A két év alatt mindenki egy kicsit megértőbb lett a másik ember iránt, meglátta a másik problémáit is. Mert egy ideig mindenki nehéz eset volt, olyan lelkizős gyerek, aki csak a saját problémáit tartja fontosnak. Itt azért megtanultuk egymástól, hogy az sem kis probléma, ami a másinak van, csak más.

– *Hogyan tudtatok egymásnak segíteni?*

– Akik barátokká lettek, akik sokat beszélgettek, azok a barátságon keresztül segítettek egymáson. Konkrétan én nem avatkoztam be senkinek az életébe, nem adtam senkinek tanácsot.

– *Éltetek egymás mellett, tudomásul vettétek egymást, és aztán vagy sikerült megoldani a problémátokat, vagy nem?*

– Voltak olyan időszakok, amikor úgy éreztem, hogy iszonyú pangás volt. Bementem, és nem tudtam senkivel beszélni, mindenki ült egy sarkban, és egészen letargikus állapotok voltak. Aztán voltak olyan időszakok, amikor úgy látszott, hogy az emberek kilencven százalékának visszatért az életkedve. Azt nem mondom, hogy egymás mellett éltünk csak, de voltak olyan pillanatok, amikor tényleg eléggé hülyén éreztem magam. Nem lehet mindig mindenkire ráaggatni a problémádat, meg nem lehet mindig a másikat hallgatni, valamennyire kellett szünetek. Eleinte úgy éreztem, hogy nagyon együtt van a társaság, aztán meg egyre jobban szétesett kisebb csoportokra.

– *Tudsz valami okot mondani erre?*

– Szerintem ez törvénytörő minden nagyobb közösségben. Nem hiszem, hogy negyven ember hónapokon át minden reggel mindenkivel tud beszélgetni, ilyen nincs. Amióta világ a világ, ez nem fordult elő, én úgy érzem, ez nem is hiba, úgy érzem, hogy ez természetes. Főleg ilyen embereknél, nagyon érzékenyek voltunk.

– *Hányan maradtak ki az iskolából, amíg te odajártál?*

– Amikor odakerültem, ketten maradtak ki, hogy miért, azt nem tudom, de tudom, hogy az ő helyükre vettek fel engem egy másik lánnyal együtt. Ketten mentünk be ugyanazon a napon, én azokat nem ismertem, szinte nem tudok semmit róluk. Később kiderült, hogy a sok igazolatlan óra miatt kirúgták, de egy év szünet után folytatta a tanulást.

– *Amíg te ott voltál, addig nem ment el magától senki az iskolából?*

– Nem, úgy emlékszem, hogy senki.

– *Tehát csak azok, akiket kirúgtak. Ez elég jó arány a többi iskolához képest. Az, hogy a Tanodába jártál, hozott valami változást az életedben?*

– Azt hiszem, egy kicsit kevesebb előítéletem van az emberekkel szemben. Most már nem fordul elő, hogy ránézek valakire, és azt mondom,

hogy ilyen, vagy olyan. Előbb meghallgatom, és már az is előfordul, hogy én akarok megismerkedni valakivel. Ez a Kölcseyben töltött két év alatt nem fordult elő. Sokkal inkább távolságtartó voltam. Ezt a Tanoda egy kicsit megváltoztatta bennem. Maga a légkör, az, hogy ilyen emberek közé kerültem.

– *Milyen volt a viszony a tanárokkal?*

– Ott kezdődik, hogy tegeztük a tanárokat, és ők eleve kezdettől fogva úgy álltak hozzá, hogy baráti kapcsolat lesz, nem tanár-diák kapcsolat. Aztán nekem, de nem csak nekem, egy idő után elkezdett hiányozni, hogy valakit tiszteljek. Jobban megismertük a tanárokat, mint egy „normál” gimnáziumban, többet voltunk velük, közöttük, de talán emiatt nem tekintettük őket annyira tanároknak. Szóval nem volt annyira komoly ez a kapcsolat.

– *Végül is egy ilyen jellegű kapcsolat miben segített nektek? Ez nem volt hagyományos tanár-diák viszony. Ez inkább nehézséget jelentett?*

– Annyiban segített, hogy a tanuláshoz másképp álltam hozzá. Egy átlag gimnáziumban úgy álltam hozzá, hogy van egy felettesem, bejön és ő tanít. Itt ez szűnt meg. Itt pusztán a tanulásról volt szó, hogy akarok-e tanulni, van-e kedvem tanulni. Ennyiből segített.

– *És mi az, ami rossz volt, mi az, ami nehéz volt?*

– Nem volt nehéz az ilyen jellegű kapcsolat. Rossz volt, hogy amit vártam, azt a segítséget nem kaptam meg.

– *Ezen most azt érted, hogy nem tudtál valakit tisztelni, valakire felnézni, vagy pedig azt, hogy egy adott tárgyban vagy problémában nem tudtak neked segítséget nyújtani?*

– Konkrétan, az én életemben, amikor válaszút előtt álltam, nem tudtak tanácsot adni, vagy segíteni. Talán nem is akartak.

– *Éppen ezt akartam kérdezni, hogy nem figyeltek rá, vagy nem akartak tanácsot adni?*

– Nem is nagyon figyeltek, meg amikor az ember nekik szegezte, hogy adjanak tanácsot, akkor azt mondták, hogy ők nem azért vannak itt, hogy tanácsot adjanak. Ez nem mindegyik tanárra érvényes, de mondjuk egy-kettőre igen. Gyakorlatilag ők arra serkentettek minket, hogy magunk oldjuk meg a problémáinkat.

– *Ha jól értem, akkor azt vártad ettől, az iskolától, mindenekelőtt a párodtól, vagy attól a tanártól, akihez fordulhattál, hogy ő konkrétan mondjon valamit.*

– Nem is azt, hogy konkrétan recepteket adjon, hanem hogy meg lehessen vele beszélni mindent. Ez azért nem valósult meg, mert egy kicsit erőltetett volt ez a tanárpár kapcsolat. Nem voltunk barátok, nem volt közöttünk egy hagyományos tanár-diák kapcsolat, ami mondjuk máshol megvan, de még az új sem alakult ki. Ezek nagyon nehéz dolgok.

– *Mennyire szólhattatok bele a Tanoda ügyeibe, hogy mi folyik ott? A tanításba, programokba, hogy mi változzon, mi legyen, mi hiányzik?*

– Beleszólhattunk a tanárpárokra keresztül, elmondhattam a páromnak, hogy az órán mi a kifogásom a tanárral, és akkor ő azt továbbította. Fölmerültek ötletek, például a fakultációkra vonatkozóan, akkor azok

nagyjából megvalósultak. Volt befolyásunk, megkérdezték a véleményünket. Csak olyan furcsán zajlott minden, olyan meghatározhatatlan volt. Nem volt egyértelmű, hogy miben döntünk mi, és miben nem. Én ezt nem láttam tisztán, legalábbis amíg ott voltam.

– *Mi volt a legfontosabb számodra?*

– Talán az, hogy a konfliktusokon felülemelkedjek. Egy idő után eldöntöttem, hogy én nem fogok leragadni. Megpróbáltam kerülni a konfliktusokat, ez elég sok energiámat lefoglalta, de azért valahogy bejött. Csak viszont ez azzal járt, hogy egyre kevesebb emberrel voltam jó viszonyban, azáltal, hogy távoltartottam magam, meg is szűnt a kapcsolat az emberekkel.

– *Ez lett e következménye a konfliktuskerülésnek?*

– Ha nem is következménye, de ez módszerré lett. Az adott helyzetben majdnem az egyetlen módszer. Végül is eléggé össze voltunk zárva, néha éreztem, hogy van olyan ember, aki túl sokat akar tudni a másikról, és én, mondjuk, nem szerettem, ha annyira belém látnak. Nem biztos, hogy jól használják fel, ha belém látnak.

– *Mire emlékszel vissza legszívesebben?*

– Az egész Tanodából? Nem is tudom. A kirándulás jól sikerült, nem volt olyan merev, mint a hétköznapiak. A tábor, ami három napnál tovább tartott, már nyomasztott, mert nem volt programunk. Olyat nem tudok mondani, amire szívesen emlékszem, egy valamit, amikor nagyon jól éreztem magam, vagy nagyon örültem valaminek.

– *Nem konkrét történetre gondoltam, nem egy pillanatra. Lehet bármi: emberek, hangulat, maga az iskola, egy tanár, egy vers, iskolai dolgozat, bármi.*

– Én annak örültem, amikor azt éreztem, hogy egy csoportban őszintén érdeklődnek egymás iránt az emberek. Amikor leültünk és beszélgettünk egymással, tényleg foglalkoztunk egymással. Voltak igen önfeledt pillanatok. Azoknak örültem, de az elég kevés volt. Annak viszont nem örülök, hogy mióta eljöttem a suliból, gyakorlatilag egy emberrel tartom csak a kapcsolatot. Ez elég rossz érzés, hiszen két évig odatartoztam, és ezután semmi.

– *Úgy érzed, hogy túl hirtelen szakadtál el attól, ami jelentett valamit a számodra?*

– Igazából az fájna, ha bebizonyosodna, hogy már senkinek sincs igénye arra, hogy tartsuk a kapcsolatot, és csak azért volt köztünk kapcsolat, mert oda jártunk.

– *Kiknek ajánlanád ezt az iskolát?*

– Inkább erősebb embereknek ajánlanám, akik kevésbé befolyásolhatók, és akik meg tudnak állni a saját lábukon. Semmiképpen nem ajánlanám egy bizonytalan embernek, mert az itt még inkább elbizonytalanodik. Ha kitolják a határokat, akkor még inkább elveszti az ember a biztonságérzetét. Itt meg kell edződnie valakinek, itt szüksége van arra, hogy önálló legyen, ne szoruljon rá, hogy egy tanár mondjon meg neki mindent. És inkább olyanoknak ajánlanám, akik szeretnek megismerni embereket, és tudnak is közeledni másokhoz, nem olyanoknak, aki félrehú-

zódóak, mert akkor annak semmi értelme nincs. Itt inkább azoknak, akik új arcokat keresnek, meg azoknak, akiknek azzal van problémájuk, hogy egy valami szerint tanítják őket, meg túlzottan egyfajta gondolkodásmódot diktálnak nekik. Mert itt nem szajkózzák ugyanazt.

*

A szerkesztő meditációja: Amikor beléptem a Belvárosi Tanoda épületébe, az volt az első benyomásom, hogy ez a hely nem alkalmas oktatásra. Hiányoznak a tanításra, tanulásra alkalmas terek, sehol egy nyugodt zug. A túlszűfolt tanáriban a beszélgetés alatt állandóan ki-bejárnak tanárok, diákok, mások.

A beszélgetés után sok bizonytalanság maradt bennem. Nem volt egészen világos: mire való ez az iskola. Arról alig derült ki valami, hogyan készülnek fel a tanárok az oktatásra, milyen tantervvel, tananyaggal dolgoznak. Az elmondottakból inkább azt tudtam meg, hogy itt a hagyományos középiskolákkal szemben fontosabb szerepe van a gyerekek szocializációjának, szükség esetén családgondozásnak, mint az oktatásnak. A hangsúly nem annyira a tudás átadására kerül, mint inkább a felszabadult iskolai légkör kialakítására, egy sajátosan értelmezett tanár-diák partneri kapcsolatra, és arra, hogy a szülőket minél jobban bevonják az iskolai életbe. Ez az, amit a hagyományos iskolák a legkevésbé tudnak biztosítani, és amire az ide került gyerekeknek valószínűleg a legnagyobb szükségük van.

Az viszont a két beszélgetés után sem egyértelmű, hogy mennyire sikerül az iskolának ezeket a szocializációs funkciókat betöltenie, a hangsúlyozott szabadság nem azt jelenti-e, hogy a gyerekek magukra hagyottak lesznek. Ez nemcsak az iskolai szociális munkának, hanem a felnőtt világban gyakorolt szociális munkának is az egyik alapvető kérdése: kinek a feladata egy adott probléma megoldása, mi a szociális munkás szerepe egy probléma kezelésében.

Úgy gondolom, ez az iskola nem ad kész és mindenre alkalmazható válaszokat. Nem is ez a feladata. De érdemes elgondolkodni azon, hogy hasonló típusú iskolákra nem még a serdülőkor előtt van-e szükség, mielőtt folyamatos kudarcok érik a gyerekeket. Ezek a gondolatok indokolják azt, hogy egy szociálpolitikai folyóiratban ilyen részletességgel mutassunk be egy oktatási intézményt, mint a civil társadalom feltámadásának egyik eredményét.